

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HOÀNG THỊ VIỆT TRINH

**ĐỘC THOẠI NỘI TÂM CỦA CÁC NHÂN VẬT NỮ CHÍNH
TRONG MỘT SỐ TRUYỆN NÔM BÁC HỌC**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Dương Thu Hằng

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Thái Nguyên, ngày 05 tháng 4 năm 2016

Tác giả luận văn

HOÀNG THỊ VIỆT TRINH

LỜI CẢM ƠN

Trước hết, với lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc, tôi xin gửi lời cảm ơn tới PGS. TS Dương Thu Hằng – người đã tận tình hướng dẫn tôi trong suốt quá trình tìm hiểu, nghiên cứu và hoàn thiện luận văn.

Tôi xin trân trọng cảm ơn các quý thầy cô trong Ban giám hiệu; Ban chủ nhiệm Khoa Ngữ Văn; quý thầy cô trực tiếp giảng dạy, giúp đỡ trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu khoa học.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, người thân, bạn bè đã giúp đỡ, tạo mọi điều kiện thuận lợi cho tôi trong suốt thời gian học tập, nghiên cứu khoa học và hoàn thiện luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 05 tháng 4 năm 2016

Tác giả luận văn

HOÀNG THỊ VIỆT TRINH

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC BẢNG, BIỂU	v
MỞ ĐẦU.....	1
NỘI DUNG.....	9
Chương 1	9
MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI.....	9
1.1. Một số khái niệm và thuật ngữ liên quan	9
1.1.1. Truyện Nôm và phân loại truyện Nôm	9
1.1.2. Nhân vật nữ chính.....	11
1.1.3. Độc thoại nội tâm.....	12
1.2. Khái quát về tác giả, tác phẩm	14
1.2.1. Nguyễn Huy Tụ và tác phẩm <i>Hoa tiên kí</i>	14
1.2.2. Phạm Thái và tác phẩm <i>Sơ kính tân trang</i>	16
1.2.3. Nguyễn Du và tác phẩm <i>Truyện Kiều</i>	17
1.3. Thống kê độc thoại nội tâm của các nhân vật nữ chính trong một số truyện Nôm bác học	21
1.3.1. Độc thoại nội tâm của Dao Tiên trong <i>Hoa tiên kí</i>	21
1.3.2. Độc thoại nội tâm của Trương Quỳnh Thư – Thụy Châu trong <i>Sơ kính tân trang</i>	21
1.3.3. Độc thoại nội tâm của Thúy Kiều trong <i>Truyện Kiều</i>	22
* <i>Tiểu kết chương 1</i>	22
Chương 2: ĐỘC THOẠI NỘI TÂM CỦA CÁC NHÂN VẬT NỮ CHÍNH TRONG MỘT SỐ TRUYỆN NÔM BÁC HỌC NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG	24
2.1. Độc thoại nội tâm của các nhân vật nữ chính trong <i>Hoa tiên kí</i> và <i>Sơ kính tân trang</i> ... 24	
2.1.1. Độc thoại nội tâm của Dao Tiên trong <i>Hoa tiên kí</i>	24
2.1.2. Độc thoại nội tâm của Trương Quỳnh Thư – Thụy Châu trong <i>Sơ kính tân trang</i>	28

2.2. Độc thoại nội tâm của Thúy Kiều trong <i>Truyện Kiều</i>	32
2.2.1. Những độc thoại nội tâm về tình yêu	33
2.2.2. Những độc thoại nội tâm về tình cảm gia đình.....	41
2.2.3. Những độc thoại nội tâm về số phận và tương lai của Thúy Kiều.....	47
* <i>Tiểu kết chương 2</i>	55
Chương 3: ĐỘC THOẠI NỘI TÂM CỦA CÁC NHÂN VẬT NỮ CHÍNH TRONG MỘT SỐ TRUYỆN NÔM BÁC HỌC NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT...57	
3.1. Vai trò của độc thoại nội tâm trong việc xây dựng nhân vật có tính cách	57
3.2. Vai trò của độc thoại nội tâm trong việc cách tân thể loại truyện Nôm	76
3.2.1. Góp phần đa dạng hóa ngôn ngữ kể chuyện.....	76
3.2.2. Góp phần đa dạng hóa điểm nhìn trần thuật	79
3.2.3. Góp phần gia tăng yếu tố trữ tình và bước đầu biến đổi mô hình kết cấu truyện Nôm	83
* <i>Tiểu kết chương 3</i>	85
KẾT LUẬN.....	87
TÀI LIỆU THAM KHẢO	89
PHỤ LỤC.....	94

DANH MỤC BẢNG, BIỂU

Bảng 2.1: <i>Bảng thống kê số lượng câu thơ độc thoại nội tâm của Thúy Kiều trong Truyện Kiều (Nguyễn Du) theo nội dung phản ánh .....</i>	33
---	-----------

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1. Trong lịch sử văn học dân tộc, truyện Nôm – đặc biệt là truyện Nôm bác học – chiếm một vị trí vô cùng quan trọng. Nó đánh dấu sự phát triển đến đỉnh cao của văn học quốc âm nói riêng và văn học trung đại Việt Nam nói chung. Truyện Nôm bác học phát triển nở rộ vào cuối thế kỉ XVIII – đầu thế kỉ XIX với những nét độc đáo mới trong nghệ thuật xây dựng nhân vật, trong đó phải kể đến những tác phẩm tiêu biểu có giá trị như *Hoa tiên kí* (Nguyễn Huy Tụ), *Sơ kính tân trang* (Phạm Thái)... và đặc biệt là *Truyện Kiều* (Nguyễn Du).

2. Nhân vật nữ chính trong các truyện Nôm bác học *Hoa tiên kí*, *Sơ kính tân trang* và *Truyện Kiều* vừa mang những đặc điểm chung của nhân vật trong truyện Nôm nói chung, vừa có những nét riêng độc đáo trong từng tác phẩm. Tạo nên sự riêng biệt ấy của các nhân vật nữ chính không thể không nhắc đến nét độc đáo trong nghệ thuật xây dựng nhân vật của mỗi tác giả, mà một phần quan trọng là nghệ thuật miêu tả tâm lý nhân vật. Độc thoại nội tâm là phương thức biểu hiện đậm nét tâm lý, cá tính đặc trưng của nhân vật, là hình thức biểu hiện sâu sắc của con người cảm nghĩ – kiểu nhân vật ít gặp trong văn học trung đại Việt Nam. Vậy yếu tố độc thoại nội tâm được sử dụng với tần suất như thế nào trong một số truyện Nôm bác học tiêu biểu kể trên? Vai trò của nó trong việc xây dựng hình tượng các nhân vật nữ chính? Và hơn hết, độc thoại nội tâm đã góp phần như thế nào vào sự thành công của mỗi truyện Nôm bác học nói riêng và sự cách tân thể loại truyện Nôm nói chung?

3. Nghiên cứu về độc thoại nội tâm, đặc biệt là độc thoại nội tâm của nhân vật Thúy Kiều trong *Truyện Kiều* không phải vấn đề mới, nhưng nhìn nhận, đánh giá nó trong sự phát triển thể loại truyện Nôm qua hệ thống các nhân vật nữ chính trong một số truyện Nôm bác học tiêu biểu là vấn đề chưa được đặt ra trong bất kì công trình nghiên cứu nào. Có nhìn nhận trong dòng chảy ấy mới thấy hết được vai trò, ý nghĩa và tài năng kiệt xuất của Nguyễn Du trong việc sử dụng độc thoại nội tâm trong xây dựng hình tượng nhân vật Thúy Kiều và giá trị của độc thoại nội tâm trong việc tạo nên đặc sắc nghệ thuật của tác phẩm.

Lựa chọn đề tài *Độc thoại nội tâm của các nhân vật nữ chính trong một số truyện Nôm bác học*, chúng tôi hi vọng có thể góp thêm một góc nhìn mới trong việc học tập và nghiên cứu một số tác phẩm truyện Nôm tiêu biểu.

2. Lịch sử vấn đề

Trước hết phải thấy rằng, nghiên cứu truyện Nôm đã có một bề dày lịch sử. Truyện Nôm trên hầu hết các phương diện đã được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm tìm hiểu. Đặc biệt trong cuốn *Truyện Nôm nguồn gốc và bản chất thể loại*, Kiều Thu Hoạch đã có những nghiên cứu khá toàn diện về thể loại, từ nguồn gốc và quá trình phát triển thể loại, thi pháp đến chức năng tư tưởng – thẩm mỹ của truyện Nôm. Những nghiên cứu đã có là tiền đề quan trọng cho việc nghiên cứu từng tác phẩm truyện Nôm cụ thể.

Truyện Nôm là thể loại có số lượng tác phẩm vào loại lớn của văn học trung đại Việt Nam. Vấn đề phân loại truyện Nôm có nhiều ý kiến khác nhau nhưng cách phân loại phổ biến và có giá trị khoa học hơn cả là phân chia truyện Nôm thành truyện Nôm bình dân và truyện Nôm bác học. Trong đó, truyện Nôm bác học là bộ phận tập hợp những tác phẩm đạt tới trình độ nghệ thuật điêu luyện. Tạo nên những đặc sắc nghệ thuật của truyện Nôm bác học bao gồm nhiều yếu tố, nhưng trong đó phải kể đến nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ độc thoại nội tâm.

Có thể nói, độc thoại nội tâm là yếu tố ít xuất hiện trong văn học trung đại nói chung, trong các truyện Nôm nói riêng. Trong lịch sử phát triển thể loại, truyện Nôm chủ yếu xây dựng con người hành động nhiều hơn con người cảm nghĩ. Ở một số truyện Nôm bác học có giá trị nghệ thuật cao, nhân vật nữ chính đã bước đầu được xây dựng với những suy nghĩ, tình cảm, tâm lí riêng. Trường hợp đó phải kể đến nhân vật Dao Tiên trong *Hoa tiên kí* của Nguyễn Huy Tụ, Trương Quỳnh Thư – Thụy Châu trong *Sơ kính tân trang* của Phạm Thái. Có thể điếm qua một số nghiên cứu tiêu biểu về vấn đề này:

Trong dòng chảy của truyện Nôm, trước *Truyện Kiều*, *Hoa tiên kí* của Nguyễn Huy Tụ có lẽ là tác phẩm đã chú ý nhiều hơn cả đến việc miêu tả tâm trạng nhân vật, rõ nét nhất là nhân vật nữ chính – Dao Tiên. Nguyễn Lộc trong cuốn *Văn học Việt Nam (nửa cuối thế kỉ XVIII – hết thế kỉ XIX)* đã nhận định: “Với *Hoa tiên*, nhân vật ít

nhieu đã có bản sắc [...] Dao Tiên là một nhân vật có nội tâm và sống với khá nhiều dần vật” [27, tr.229]. Tác phẩm đã khai thác mâu thuẫn giữa khát vọng tình yêu với quan niệm chật hẹp, gò bó của đạo đức phong kiến không phải bằng sự đối lập của hai tuyến nhân vật chính diện và phản diện, mà bằng chính cuộc đấu tranh giữa lý trí và tình cảm trong bản thân nhân vật nữ chính Dương Dao Tiên. Đó cũng là nhân vật được tác giả xây dựng thành công hơn cả: *“Dao Tiên là nhân vật thể hiện sâu sắc nhất mâu thuẫn giữa lý trí và tình cảm. Mối giằng co ấy kéo dài với bao nhiêu dần vật suy nghĩ, trong đó những tình cảm mới cứ lớn dần lên mãi”* [27, tr.226].

Hoa tiên kí của Nguyễn Huy Tự là tác phẩm truyện Nôm bước đầu đã chú ý đến miêu tả nội tâm nhân vật. Đến với tình yêu, nhân vật Dao Tiên đã thể hiện những mâu thuẫn giữa lý trí và tình cảm, giữa quan niệm của lễ giáo truyền thống và khát vọng tự do yêu đương. Những dần vật nội tâm ấy đã được thể hiện chân thực hơn với sự xuất hiện bước đầu của ngôn ngữ độc thoại nội tâm trong tác phẩm. Có thể nói, *“Ở truyện Hoa tiên, ngôn ngữ độc thoại của nhân vật chiếm tỉ lệ chưa nhiều so với một số truyện Nôm khác. Nhưng nó đã là một phương tiện có hiệu quả để khám phá và thể hiện chiều sâu tâm tư ẩn giấu bên trong nhân vật”* [65, tr.315]. Hơn thế nữa, tác phẩm còn mở đầu cho sự phát triển mạnh mẽ của hàng loạt truyện Nôm bác học trong giai đoạn tiếp theo: *“Trước Truyện Kiều thì Hoa tiên vẫn là truyện thơ thành công hơn cả. Có thể nói sự ra đời của Hoa tiên là một bước trưởng thành mạnh mẽ của thể loại truyện thơ, và báo trước sự ra đời của nhiều truyện thơ khác có giá trị sau này”* [27, tr.229].

Với *Sơ kính tân trang*, nghệ thuật xây dựng nhân vật trong tác phẩm có thể nói vẫn còn nhiều thiếu sót. Nguyễn Lộc đã nhận xét: *“Các nhân vật của Phạm Thái còn nghèo nàn, sơ lược, không có bản sắc riêng. Phạm Thái hay gán ghép tâm lý của mình cho nhân vật, cho nên hình như nhân vật nào trong tác phẩm cũng có bóng dáng của Phạm Thái...”* [27, tr.248]. Mặc dù tác phẩm còn nhiều hạn chế về phương diện nghệ thuật, nhưng tác phẩm cũng đã có những đóng góp nhất định. Tác giả đã *“tỏ ra sắc sảo trong việc miêu tả tâm trạng, miêu tả cảnh vật, hay miêu tả từng bức chân dung [...] nắm bắt được cả một thoáng xao xuyến tinh vi của con người xen trong cái nhìn về cảnh vật”* [27, tr.248]. Nhìn chung, tâm trạng nhân vật trong tác

phẩm được miêu tả chủ yếu qua cái nhìn về thiên nhiên, cảnh vật, yếu tố độc thoại nội tâm rất ít xuất hiện và không có những ấn tượng đậm nét.

Đỉnh cao của thể loại truyện Nôm, cũng là đỉnh cao của văn học trung đại Việt Nam là kiệt tác *Truyện Kiều*. Trong suốt hành trình 200 năm từ khi tác phẩm ra đời cho đến nay, không thể kể hết những công trình nghiên cứu, tranh luận, khen chê về tác phẩm trên tất cả các phương diện. Có thể điểm qua một số phương diện nghiên cứu chủ yếu về *Truyện Kiều*: từ cuộc đời, sự nghiệp của Nguyễn Du đến thời điểm sáng tác, vấn đề văn bản tác phẩm, nội dung, nghệ thuật, những tranh luận và địa vị, ảnh hưởng của *Truyện Kiều* trong tiến trình văn học dân tộc.

Lịch sử nghiên cứu, bàn luận *Truyện Kiều* song hành cùng lịch sử 200 năm tồn tại của áng văn chương bất hủ này. Khó có thể nói hết sự say mê và sức sống trường tồn của *Truyện Kiều* trong lịch sử văn học dân tộc. Mọi vấn đề xoay quanh tác phẩm đều đã được quan tâm nghiên cứu. Nhưng “*Xưa nay quả chưa có ai hiểu hết và giải thích truyện “Kiều” đến một trình độ thỏa mãn*” [2, tr.7]. Nhìn lại bề dày lịch sử nghiên cứu *Truyện Kiều* suốt hai thế kỉ có thể nhận thấy rằng, để tìm được một hướng đi mới cho việc nghiên cứu tác phẩm là vấn đề không dễ dàng. Chính vì vậy, trong luận văn này, chúng tôi lựa chọn nghiên cứu về độc thoại nội tâm của nhân vật nữ chính Thúy Kiều trong cái nhìn đối sánh với độc thoại nội tâm của các nhân vật nữ chính trong một số truyện Nôm bác học tiêu biểu trước *Truyện Kiều* là *Hoa tiên kí* và *Sơ kính tân trang*; qua đó thấy được quá trình vận động, bước phát triển của việc sử dụng độc thoại nội tâm trong các truyện Nôm bác học và vai trò của yếu tố đó trong sự cách tân thể loại thể hiện đỉnh cao ở kiệt tác *Truyện Kiều*.

Trong *Truyện Kiều*, Nguyễn Du đã xây dựng một thế giới nhân vật phong phú, đa dạng. Phan Ngọc từng nhận xét: “*Truyện Kiều là quyển bách khoa thư của một ngàn tâm trạng*” [32, tr.183]. Trên dưới ba mươi nhân vật trong *Truyện Kiều* là trên dưới ba mươi con người với số phận và tính cách khác nhau. “*Có những nhân vật người đọc dõi theo hồi hộp trên nghìn câu lục bát, có nhân vật tuy chỉ thoáng qua vẫn để lại những nét tính cách khá rõ*” [26, tr.1121]. Nhân vật với những nét tính cách điển hình nhất trong tác phẩm là Thúy Kiều. Thành công của Nguyễn Du trong xây dựng nhân vật Thúy Kiều có sự góp phần quan trọng của nghệ thuật miêu tả tâm